

מלחמת יום הכיפורים - משמעות ולקח

א. פתיחה	ד. זיקת ישמעאל לירושת הארץ
ב. ד' מלכויות וישמעאל	ה. בעקבתא דמשיחא
ג. בין עשו לישמעאל	ו. הדפיקה השביעית

א. פתיחה

על החובה לנסות ולהבין משמעותם של אירועים ולהפיק לקחים, כתב הרמב"ם בתחילת הלכות תעניות (א, ב-ג), וזה לשונו:

ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו וידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להם, ככתוב עוונותיכם הטו וגו'. וזהו שיגרום להסיר הצרה מעליהם. אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו, נקרה נקרית, הרי זו דרך אכזריות, וגורמת להם להידבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות אחרות. הוא שכתוב בתורה, והלכתם עמי בקרי, והלכתי גם אני עמכם בחמת קרי. כלומר, כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו, אם תאמרו שהוא קרי, אוסיף לכם חמת אותו קרי.

מלחמת יום הכיפורים, מהנוראות שבמלחמות ישראל, טלטלה את עם ישראל בכלל ואת ישיבותינו בפרט, לאחר שבעיצומו של היום הקדוש, יצאו בחורים כשרוממות א-ל בגרונם וחרב פיפיות בידם. שלושים מהם לא שבו ממערכות המלחמה; ישיבתנו, ישיבת כרם ביבנה, לקתה בכפלים, למעלה משליש מהם.

מאמר זה הוא ניסיון להבין את פשר המלחמה ואת הלקחים שעלינו להפיק ממנה.

ב. ד' מלכויות וישמעאל

לדברי חז"ל (בראשית רבה בראשית ב), רמזה התורה בתחילתה את עניין ארבעת המלכויות (בראשית א, ב): "וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֶּהוֹ וְנָהוּ וְחָשָׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם":

"והארץ היתה תהו" זה גלות בבל... "ובהו" זה גלות מדי... "וחושך" זה גלות יון, שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן שהייתה אומרת להם, 'כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל'. "על פני תהום" זה גלות ממלכת הרשעה שאין להם חקר כמו התהום... "ורוח אלקים מרחפת", זה רוחו של מלך המשיח.

סדרן של ד' המלכויות לא בא רק על פי סדר הופעתן בדברי ימי העולם, אלא הן ארבע מהויות, מגמות ייחודיות במאבקם נגד ישראל. בבל נלחמה נגד הזיקה שבין ישראל לארצו והגלתה אותו מן הארץ. מלכות מדי ופרס ניסו להשמיד את הגוף הישראלי - "לְהַשְׁמִיד לְהָרֵג וּלְאַבֵּד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים" (אסתר ג, יג). היוונים נאבקו נגד תורת ישראל - "כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל".

הגרועה מכולם היא "מלכות הרשעה שאין להם חקר כמו התהום", "וזה דבר מפורסם מדברי רבותינו, כי החיה הרביעית שראה דניאל היא רומי, אשר הגלתנו, והיא אשר תאבד בידי המשיח" (רמב"ן במדבר כד, כ). לדעת הרמב"ן הכוונה לדת הנוצרית, אשר מקום מושבה ברומא. וכן כתב בפירושו בעניין ארבעת המלכים (בראשית יד, א), הרומזים לדעת חז"ל לארבע המלכויות (בראשית רבה לך לך מב):

והיה בימי אמרפל מלך שנער, זו בבל, ואריון מלך אלסר זה אנטיוכס, כדרלעומר מלך עילם, זה מדי, ותדעל מלך גוים, זו מלכות אדום, שהיא מכתבת טירוניא מכל אומות העולם.

ובזה נתייחדה המלכות הרביעית, שנאמר על מלכה תדעל - "מלך גויים", לשון רבים. כל המלכויות עברו מן העולם עם סיום מלכותם, אך מלכות אדום-רומי עודנה קיימת. מרומא התפשטה דת זו לכל העולם, והיא היא המלכות האחרונה שהיא התהום שאין לה חקר, שאין גבול להתפשטותה, ועל כן היא מתוארת בלשון רבים.

והזכיר הרמב"ן (בראשית מט, לא) מספרי דברי הימים (יוסיפון פרק ב, ואחרים) שצפ"ו בן אליפז בן עשו היה אסיר כל ימי יוסף, ולאחר מכן ברח, והיה המלך הראשון ברומא ושם בנה את ההיכל הראשון והגדול. וזה לשון הרמב"ן בספר הגאולה (הוצאת מוסד הרב קוק, עמ' רפד-רפה):

ודע כי אנחנו סומכים על דעת חז"ל חושבים כי אנו היום בגלות אדום, ושאינו לנו עמידה ממנה עד בא המשיח, כאשר אמר אבינו הזקן "והיה כאשר תריד", וכן אנו דורשים "אמלאה החרבה" (יחזקאל כו, ב), אם מלאה זו (קיסרי) חרבה זו (ירושלים), אם מלאה זו חרבה זו. ומקרא מלא אצלנו "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והייתה לה' המלוכה". אבל עיקר הכוונה בזה, כי האדומים הם היו הטועים ראשונה אחרי האיש, שטוען שהוא המשיח, וטענו עליו גם באלוהות, והם באו ארץ אדום ופשטה טעותם עד רומא הקרובה להם, ונתבססה שם בימי קונסטנטין המלך ע"י רומי האדומי, אשר יסד להם [תחבולות ממשלת כומר] רומא ואמונתם בו. והסיבה והשרש עיקר כל דבר, לכן תחשב רומי ואדום מלכות אחת, אף על פי שהם אומות שונות, ועם כל זה הם קרובים ונעשה הכל עם אחד וארץ אחת, בהיותם על דעה אחת.

והנה, כתוב בזוהר (שמות יז ע"א) על הפסוק "וַיִּשְׁפָּחָה כִּי תִירָשׁ גְּבַרְתָּהּ" (משלי ל, כג):

דא הגר דאולידת לישמעאל שעשה כמה רעות לישראל ושלט בהם ועינה אותם בכל מיני עינויין וגור עליהם כמה שמדות ועד היום הם שולטים עליהם ואינם מניחים להם לעמוד בדתם, ואין לך גלות קשה לישראל כמו גלות ישמעאל.

ובדומה לזה כתב הרמב"ם באיגרת תימן (הוצאת מוסד הרב קוק, עמ' קפה), וזה לשונו:

ואתם, אחינו, ידוע לכם שהקדוש ברוך הוא הפילנו במהמרות עונותינו בתוך אומה זו, שהיא אומת ישמעאל, שרעתם חזקה עלינו... **ושלא תעמוד על ישראל** אומה יותר אויבת ממנה... ועם כל זה לא נוכל להינצל מרוב רעתם ופחזותם בכל זמן. וכל זמן שאנו רודפים שלומם, הם רודפים אחרינו בחרום ובמלחמה, כמו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים קכ, ז): 'אני שלום, וכי אדבר המה למלחמה'.

והשאלה המתבקשת, וכבר עסקו בה מן הראשונים - אם אין רשעים כמו הישמעאלים, איך ייתכן שמקומם נפקד מרשימת ארבע המלכויות?

משום כך מסיק האבן עזרא (דניאל ב, לט), שהמלכות הרביעית היא אכן ישמעאל, ומלכות אדום מתחברת למלכות אחת עם יון. הרמב"ן בפירושו לתורה (במדבר כד, כ) הגיב לדברי האבן עזרא, וזה לשונו: "ורבי אברהם נשתבש בזה, והכניס מלכות ישמעאל, כי נפל פחדם עליו", וכתב הרמב"ן שהמלכות האחרונה היא מלכות אדום, כמקובל, והובאו דבריו לעיל.

על השאלה מדוע לא נזכר ישמעאל בין המלכויות ענה הרמב"ן (וכן האריך בזה המהר"ל בספרו על חנוכה, נר מצווה), שקבלה בידינו, שמלכות ישמעאל אינה נמנית בין ד' המלכויות משום שלתואר זה 'זכו' רק אלו שנטלו מלכות מישראל, או ממי שנטל מלכות מישראל.

והנה, אף שישמעאל אינו מד' המלכויות יש לו זיקה לאדום, על ידי התחברותו לעשו, כמו שכתוב: "וַיִּלְךָ יַעֲקֹב אֶל יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת מַחְלַת בֵּת יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֲבִרְהָם אֶחָת נָבִיּוֹת עַל נָשָׁיו לֹאֲשָׁה" (בראשית כח, ט). אם כן נעשו ישמעאל ועשיו מחותנים. וזוהי כוונת הפיוט בסליחות ליום ג' של עשרת ימי תשובה: "פְּלִיָּה שְׁעִיר וְחוֹתָנִי וַיַּעֲלוּ לְצִיּוֹן מוֹשִׁיעִים" (ועיין בקול התור ב, ב שהאריך בענין ה'שידוך' של עשו וישמעאל).

ג. בין עשו לישמעאל

יסודה של הנצרות הוא בטענה שהם, הנוצרים, הם ישראל האמיתיים (VERUS ISRAEL). לטענתם, מאז חטא העגל סר חן ישראל בעיני הא-ל, והוא העביר את כתר

העם הנבחר מעם ישראל למאמינים במשיח שלהם. התורה האמיתית, לטענתם, היא זו המתפרשת על ידם. אחד ממפייצי הנצרות הראשונים, בר נבא, כתב בתמצית את רעיון החילופין (זכר לעולם בריתו, אליעזר טויטו ח"א עמ' 118):

אל תידמו לאנשים, המוסיפים חטא על פשע, הטוענים שוב ושוב שהמקרא הוא נכס גם שלהם (היהודים) וגם שלנו. הוא באמת שלנו והם איבדו לנצח את הספר שנמסר להם לפני ע"י משה.

תורת החילופין של הנצרות מבוססת על הכתוב בירמיהו (לא, ל-לא):

הִנֵּה יָמִים בָּאִים נֹאֵם ה' וְכָרַתִּי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת בֵּית יְהוּדָה בְּרִית חֲדָשָׁה: לֹא כַּבְרִית אֲשֶׁר כָּרַתִּי אֶת אֲבוֹתָם בְּיוֹם הַחֲזִיקִי בְיָדָם לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲשֶׁר הֵמָּה הִפְּרוּ אֶת בְּרִיתִי:

תורה זו אומרת שני דברים עיקריים: א. מעתה הברית החדשה היא כלל אנושית, ולא עם אומה מסוימת, כמו שהייתה ברית סיני.

ב. הברית החדשה מבטלת את הברית הקודמת, המחייבת עשיית מעשים ושמירת מצוות. מעתה, האמונה היא עיקר הדת, כשם שנאמר על אברהם: "וַיִּחְשְׁבֶהָ לוֹ צִדְקָה" (בראשית טו, ו).

לדברים אלו רמזו חז"ל כשאמרו שהמלכות הרביעית היא החזיר, האחרון ברשימת הבהמות שיש להם רק סימן טהרה אחד, הפושט את טלפיו להראות שהוא כשר. כי הנצרות אינה כופרת בתורה כמו עובדי עבודה זרה, אלא מפרשת אותה באופן שונה. ומכאן מובנים עומק דברי חז"ל (ויק"ר פי"ג), שאמרו על הנצרות שהיא קרויה חזיר משום "שמחזרת עטרה לבעליה", היינו שבסופו של דבר יחזירו את הגזילה, והתנ"ך ישוב לבעליו היהודים.

במחזה "אחי גבורי התהילה", שהוצג בתיאטרון הבימה בימי מלחמת השחרור, מסופר על סנאטור רומאי, שנשלח לברר האם ראוייה יהודה להיות בת בריתה של רומי. באגרת תשובתו לסנאט הוא מבטא את הבוז שהוא רוחש ליהודים, על שהם שטופים בהטפה ובפלפול, שיש להם חוקים תפלים וחסרי טעם כמו המצווה לשבות ביום השביעי, לשחרר עבדים וכד'. לדבריו: "היהודים בעצם הווייתם סכנה הם לרומא... צר העולם מהכיל את רומא ואת יהודה גם יחד" (מבוא לעיונים ספר שמות, נחמה ליבוביץ, עמ' 13-14).

הנצרות שונאת את היהדות משום שהיהדות מציגה בפניה תורה כזאת שהגויים אינם מסוגלים לעמוד בפני דרישותיה. היטיב לתאר זאת היטלר ימ"ש (הרמן ראושנינג - "שיחות עם היטלר"):

ההשגחה ייעדה אותי להיות משחררה... של האנושות. אני משחרר את האנושות מכבלי הרוח, אשר נהפך להיות למטרה בפני עצמה, מן העינויים הנאלחים והמשפילים של חזון שווא המכונה מצפון ומוסר.

השנאה כלפי ישראל נובעת מכך שישראל מייצגים את התורה האלקית - "אַתֶּם עַדִּי נֶאֱמַר ה' וְאֵנִי אֵל" (ישעיהו מג, יב). פסוקים רבים בתנ"ך מרמזים על כך - "לִמָּה רָגַשׁוּ גוֹיִם... יִתְצַבּוּ מַלְכֵי אֶרֶץ וְרוֹזְנִים נֹסְדוּ יַחַד עַל ה' וְעַל מְשִׁיחוֹ" (תהלים ב, א-ב); "כִּי הִנֵּה אוֹיְבֶיךָ יִהְיֶינָה וּמְשַׁנְאֶיךָ נִשְׂאוּ רֹאשׁ... אָמְרוּ לָכֵן וְנִכְחֲדֵם מְגוֹי וְלֹא יִזְכָּר שֵׁם יִשְׂרָאֵל עוֹד" (תהלים פג, ג, ה). כך ניסח זאת הרמב"ם (איגרת תימן): "לשנאתו של הקב"ה יעשו בנו כל הרעות האלה".

וכבר היו שאמרו, שהנוצרים שונאים את היהודים, לא מפני שהרגו את האלוהים שלהם, אלא מפני שהם 'הביאו' אותו לעולם. המלחמה בסופו של דבר נגד המוסריות שמייצגת היהדות.

שאני הישמעאלים, שאינם שונאים את היהודים בגלל התורה שהביאו לעולם, שהרי אף הם מאמינים בתורה ובאמונת הייחוד, אלא עיקר שנאתם מופנית כלפי הזיקה של ישראל לארץ ישראל. וכך נאמר בזוהר (פרשת וארא, לב ע"א), ששרו של ישמעאל התלונן, שכיוון שהם נימולים כיצחק - מפני מה אין להם חלק בארץ ישראל. בסופו של דבר נאמר שם, שעתידיים בני ישמעאל לשלוט בארץ הקדושה כל זמן שהיא ריקה מיהודים, ומשום כך יעכבו את בני ישראל מלבוא לארץ ישראל.

לעומת הישמעאלים, לנוצרים אין שום עניין בארץ ישראל; התנגדותם מופנית נגד שלטון יהודי בארץ ישראל ובעיקר בירושלים, משום שזו תהיה הוכחה שעדיין הם העם הנבחר. על כן הם תומכים בירושלים ערבית או בינלאומית.

ד. זיקת ישמעאל לירושת הארץ

על ירושת ישמעאל שנינו בפרקי דרבי אליעזר (פ"ל), שכשראתה שרה את ישמעאל מצחק, היינו - שראתה את ישמעאל יורה חיצים לכיוונו של יצחק כדי להורגו, אמרה: "לֹא יִירָשׁ בֶּן הָאִמָּה הַזֹּאת עִם בְּנֵי עִם יִצְחָק" (בראשית כא, י). מה הטריד את שרה בעניין הירושה?

בספר מנחת עני לבעל הערוך לנר (דרשה לפרשת וירא), כתב, ששרה הבינה ממחשבתו של ישמעאל, שהוא רצה לרשת הכל, ויצחק לא יירש עמו כלל. מדוע סבור היה ישמעאל שהוא יירש הכל - הרי יש לו אח?

הנצי"ב בהעמק דבר (בראשית יח, טו ובהרחב דבר שם כא, ג) כתב ששרה נענשה בלקיחתה לבית אבימלך, משום שכשבישרו לה על הולדת הבן בעתיד, צחקה בקרבה ואמרה "וְאֵדְנִי זָקֵן" (בראשית יח, יב), היינו שלא האמינה ביכולתו של אברהם להוליד בנים. על

כן נענשה בכך שנפתח פתח לליצני הדור לומר, שיצחק באמת אינו בנו של אברהם אלא של אבימלך, וממנו נתעברה שרה, שהרי אברהם אינו מסוגל להוליד. זה היה פשר צחוקו של ישמעאל (שם כא, ח-ט):

וַיִּגְדֹּל הַיֶּלֶד וַיִּגְמַל וַיַּעַשׂ אֲבָרָהָם מִשְׁתָּה גָדוֹל בְּיוֹם הַגְּמֹל אֶת יִצְחָק: וַתֵּרָא שָׂרָה אֶת בֶּן הָגֵר הַמִּצְרִית... מִצְחָק:

כתב הספורנו (על אתר): "מלעיג על המשתה שנעשה בבית אברהם, באמרו שנתעברה מאבימלך". אם כן, ישמעאל מצחק משום שלדעתו, בנו של אברהם הוא באמת בנו של אבימלך, וזה כנגד צחוקה של שרה, שאברהם אינו מסוגל להוליד. מכאן ערעורם של הישמעאלים על אחיזתנו בארץ ישראל, שכן אם יצחק אינו בנו של אברהם, ממילא ארץ ישראל שייכת כולה לישמעאל, בנו היחיד של אברהם.

לסיכום: שני מניעים לשנאת עם ישראל: הראשון מצד הנצרות, הנובעת מהזיקה של ישראל לתורה, כמו שכתב הרמב"ם (איגרת תימן):

שזאת היא תורת ה' האמיתית שניתנה לנו ע"י אדון כל הנביאים, ראשונים ואחרונים, שבתורה הזאת הבדילנו הבורא משאר בני העולם וכו', קנאנו עובדי עבודה זרה כולם על דתנו קנאה גדולה וכו' ורצונם להלחם בה', ולעשות מריבה עמו, ואלוקים הוא ומי ירב לו?

לעומתם, האסלאם שונא את ישראל מצד חיבורם וזיקתם לארץ ישראל, בטענה שהם יורשי אברהם הבלעדיים, והארץ שלהם היא, ומשום כך הם מבקשים להשמיד את עם ישראל.

ביומון המפלגה הליברלית-המצרית, אל-אחראר, נאמר (רבקה ידלין, 'גניוס יהיר ועושק', ירושלים תשמ"ח. הובא בספרו של אריה סתיו, איווי המוות הישראלי, עמ' 161).

כאשר הוקמה מדינת ישראל וזכתה להכרה מצד רבים, הן במזרח והן במערב, היה אחד הגורמים להכרה זו טמון בשאיפתם של אנשים במזרח ובמערב להיפטר מנציגים רבים ככל האפשר של הטעות האנושית הזאת הקרויה "יהודים". מאחורי מניע זה הייתה מטרה נוספת, סודית: לרכו אותם במקום אחד, כדי שאפשר יהיה להכרית אותם ברגע המתאים. בעימות זה איננו יכולים שלא לראות לפנינו את האיש הגדול, היטלר, ירחם עליו אללה, החכם באדם, שניצב מול הבעיה הזאת... והוא, מתוך חמלה על גורל המין האנושי, ניסה להשמיד כל יהודי, אך נואש מריפויו של גידול סרטני זה שפשה בגופה של האנושות.

כך כתב גם אחד מחכמי הדת הבכירים במצרים, השייח' יוסוף בדרי (א-נור בגליונו מ-22 באוקטובר 1986. הובא בספרו של אריה סתיו שם, עמ' 162):

אנחנו מחכים לרגע שבו כל היהודים יתאספו בפלסטין ויהיה זה היום לטבח עצום. היהודים יתחבאו מאחורי אבנים וסלעים, אך אלה יקראו למוסלמי ויגידו לו "יהודי מסתתר מאחורי, בוא וקטול אותו".

היו מנהיגים שחדרו לעומק כוונתם של הערבים, כמו ראש הממשלה גולדה מאיר, וכך אמרה (שם, עמ' 39):

מעולם לא הטלתי ספק ולו גם לרגע, שמטרתן האמיתית של מדינות ערב הייתה מאז ומעולם, ועודנה גם כיום, להשמיד את מדינת ישראל השמדה מוחלטת, ושגם אם היינו נסוגים הרחק אל מעבר לקווי 1967, לאיזו מובלעת זעירה, עדיין היו מנסים להשמיד אותנו.

שני יסודות אלו - בחירת עם ישראל ובחירת ארץ ישראל - חתומים בחותם הא-ל, וצורפו יחד במזמור "יהי כבוד" שבתפילת שחרית: "כִּי בָחַר ה' בְּצִיּוֹן אֹנֶה לְמוֹשָׁב לּוֹ" (תהלים קלב, יג) - הרי בחירת ארץ ישראל; "כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לּוֹ יְיָ-הֵאֱלֹהִים לְסִגְלָתוֹ" (שם קלה, ד) - הרי בחירת עם ישראל. וכן נוספה שם ההבטחה ששתי בחירות אלו יישארו לנצח: "כִּי לֹא יִטָּשׁ ה' עַמּוֹ, וְנִחַלְתּוּ לֹא יַעֲזֹב" (שם צד, יד).

השמירה על ישראל וארצו היא אינטרס אלקי, כמו שכתב הרמב"ן (דברים לב, כו), שבלעדיהם של ישראל כל "כוונת הבריהא באדם בטלה", והיא מלווה אותנו לאורך ההיסטוריה, וכדברי ר' יעקב עמדין (הקדמה לסידור "בית יעקב, סולם בית א-ל"):

מי העיוור שאינו רואה קישור עולם התחתון בעליון... מה רבים היו צרינו, מה עצמו נשאו ראש הקמים עלינו... רבות צררנו גם לא יכלו לנו לאבדנו ולכלותנו... היד המקרה עשתה כל זאת? חי נפשי כי בהתבונני בנפלאות אלה, גדלו אצלי יותר מכל ניסים ונפלאות שעשה השי"ת לאבותינו במצרים ובמדבר ובא"י.

על האינטרס האלקי הזה, בשמירת עם ישראל וארצו, כבר נתנבא הנביא יחזקאל (לו, יז-כא):

בְּן אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים עַל אֲדָמָתָם וַיִּטְמְאוּ אוֹתָהּ... וְאֶשְׁפֹּף חֲמָתִי עֲלֵיהֶם עַל הָדָם אֲשֶׁר שָׁפְכוּ עַל הָאָרֶץ וּבִגְלוֹלֵיהֶם טִמְאוּהָ: וְאֶפִּיץ אֹתָם בְּגוֹיִם וַיִּהְיוּ בְּאֶרְצוֹת כְּדָרְכָם וְכַעֲלִילוֹתָם שִׁפְטוֹתֵיהֶם: וַיָּבֹא אֵל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁם וַיַּחֲלִלוּ אֶת שֵׁם קִדְּשִׁי בְּאֶמֶר לָהֶם עִם ה' אֱלֹהֵי וּמֵאֲרָצוֹ יֵצְאוּ: וְאֶחָמֶל עַל שֵׁם קִדְּשִׁי אֲשֶׁר חָלְלוּהוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁמָּה:

התלונה לכאורה לא מובנת - מה חילול השם יש בטענת הגוים שישראל חטאו ואלקים הענישם? הרי זו מסקנה נכונה, וכך אמר הנביא עצמו לפני כן?! ומצינו דבר דומה

בתורה: "וַאֲמָרוּ כָּל הַגּוֹיִם עַל מָה עָשָׂה ה' פֶּכֶה לְאַרְץ הַזֹּאת מִהַ חֲרֵי הָאָרֶץ הַגְּדוֹל הַזֶּה: וַאֲמָרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת בְּרִית ה' אֱלֹקֵי אֲבֹתָם" (דברים כט, כג-כד).

אלא שחז"ל דייקו בפסוק הנ"ל ביחזקאל שני דיוקים: א. מה עניין הכפילות "ויבוא אל הגוים אשר באו שם"? ב. פתח הכתוב בלשון יחיד - "ויבא", והמשיך בלשון רבים - "אשר באו". משום כך פירשו חז"ל (איכה פתיחתא טו), שהקב"ה עצמו מחזר על פתחי העכו"ם לשמוע מה הם אומרים, "הדא הוא דכתיב 'ויבא אל הגוים אשר באו שם', כביכול הוא עצמו, ומה היו אומרים? 'אם עם ה' אלה, למה מארצו יצאו?'".

אם כן, אין כאן כפילות, אלא שני נושאים הם. הקב"ה יורד ומשוטט, כביכול, בין האומות שעם ישראל נמצא בתוכם, והוא 'מגלה' שהגלות גורמת לחילול השם, כיוון שהגויים מוצאים בגלות הוכחה לאמונתם, שאלקים החליף את עם ישראל בעם בחירה חדש. זוהי תורת החילופין של הנצרות. לטענתם, עם ישראל חטא בעגל, והייתה גזרה להשמידם. אמנם משה התפלל עליהם ואכן נסלח להם, אך זוהי סליחה זמנית, עד שיבוא ה' משיח', ואז תתחלף הבחירה, והם יהיו ישראל האמיתיים.

מעתה, משמשת הגלות כהוכחה, שאלקים זנח את ישראל ובחר לו בן ברית חדש, משום "שאם עם ה' אלה - למה מארצו יצאו"? וכי כך מתנהגים עם בני ברית? ומכאן המסקנה שישנה ברית חדשה, וגלותם של ישראל תימשך לעד, כפי שהסביר המכונה אצלם "גדול אבות הכנסייה הקתולית", אגוסטינוס, מהמאה ה-6, שהיהודים פוזרו לכל עבר כדי להוכיח לאנושות מיהו בעל הברית החדש. וכך כתב יוחנן כריסוסטומוס מאבות הכנסייה מהמאה ה-4 (אבי בקר, מיהו העם הנבחר, עמ' 102):

הנקמה תהיה אין סופית. לעולם לא תהיה להם מדינה וגם לא בית מקדש. ה' הוא שפיזר אותם... היהודים יהיו משועבדים לעולם... אלקים שונא את היהודים ושנא אותם מאז ומתמיד.

לדברי הנביא יחזקאל, מסקנת הגויים מתופעת הגלות אינה שאלקים מעניש את החוטאים, שזו אכן מסקנה נכונה, כפי שנאמר בספר דברים, אלא שלטענתם הוא החליף אותם בעם אחר. דבר זה הוא חילול השם, משום שריבונו של עולם הבטיח, שעם ישראל הוא הנבחר להיות בעל הברית - ואלקים אינו חוזר בו מהבטחותיו, והן חקוקות בספר התורה ובדברי הנביאים. "וְהִקְמַתִּי אֶת בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינָהּ וּבֵין יִשְׂרָאֵל אֶחָדָה לְדֹרֹתָם לְבְרִית עוֹלָם לְהִיּוֹת לָהֶם לְאֱלֹהִים וּלְיִשְׂרָאֵל אֶחָדָה: וְנָתַתִּי לָהֶם וּלְיִשְׂרָאֵל אֶחָדָה אֶת אֶרֶץ מִגֵּרָה אֶת כָּל אֶרֶץ כְּנָעַן לְאַחֲזֶת עוֹלָם וְהִיְתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים" (בראשית יז, n-ח).

וכן כתב הרמב"ן (ספר הגאולה עמ' רסג):

והנה משה אדונינו מזהיר אותנו בכל מיני התראה ואזהרה... ויותר מהמה לא התרה בנו מעולם (ומה היה יכול להתרות בנו יותר?) שאם נאריך לחטוא, שיחליף אותנו באומה אחרת, או ישכח אותנו לגמרי, ולא נכרת הברית אשר בינינו ובין אלקינו בקבלת תורתו על התנאי הזה.. ולא כאשר משיבים עלינו רבים כגון המינים.

וכאשר רואה הקב"ה שהגלות מביאה לחילול השם, הוא מכריז: "וְאֶחָמֶל עַל שֵׁם קִדְּשִׁי אֲשֶׁר חָלְלוּהוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל... לָכֵן אֶמַּר לְבֵית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם לְשֵׁם קִדְּשִׁי אֲשֶׁר חָלְלַתֶּם בְּגוֹיִם אֲשֶׁר בְּאַתֶּם שָׁם" (יחזקאל לו, כא-כב). כאן באה ההכרזה, שהתכנית הנרקמת אינה באה רק כדי להציל אותנו - "לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה", אלא בעיקר כדי לקדש את שמו - "וְקִדְּשִׁיתִי אֶת שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְּחָלָל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר חָלְלַתֶּם בְּתוֹכָם וַיִּדְּעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי ה'" (שם שם, כג). זו תכנית הפעולה - אם הגלות גורמת לחילול השם, כאילו חזר בו ריבונו של עולם מבחירת עם ישראל, "ולעולם לא תהיה להם מדינה", תבוא המציאות החדשה ותוכיח שלא כך הוא (שם שם, כד, כח-ל):

וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם מִן הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל הָאֲרָצוֹת וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל אֶדְמַתְכֶם... וְיִשְׁבְּתֶם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְתִּיכֶם וְהִיִּיתֶם לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָכֶם לֵאלֹהִים... וְקָרָאתִי אֶל הַדָּגָן וְהָרִבִּיתִי אֹתוֹ וְלֹא אֶתֵּן עֲלֵיכֶם רָעָב: וְהִרְבֵּיתִי אֶת פְּרִי הָעֵץ וְתִנוּבַת הַשָּׂדֶה:

לא לחינם נטלו חז"ל את סימני הגאולה מפרק זה ביחזקאל. כך שנינו בסוף מסכת סנהדרין (צח ע"א): "ואמר רבי אבא אין לך קץ מגולה מזה, שנאמר (יחזקאל לו, ח) 'ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאזו לעמי ישראל כי קרבו לבוא'". ופירש המלבי"ם שם: "שבימי כורש התחילו לשוב אל א"י, כי הארץ הזו השגחיי תעצור פירותיה בעת שאין עם ה' עליה המושגחים מאת השגחתו".

לאור התכנית האלקית להשיב את עם ישראל לארצו, עולה לכאורה התמיהה: הרי "מפני חטאינו גלינו מארצנו", ואם כן איך נשוב לארץ ישראל ללא מהלך של תשובה? אלא שכרגע הנושא אינו הצלת עם ישראל, אלא חילול השם, ועל כן תחילה נשוב ארצה, והארץ תשוב לתת פירות. זה עצמו יהיה קידוש השם - כשיוכח שעם ישראל בארץ ישראל הוא חיבור נצחי, הקשור לבחירה האלקית הנצחית, ואילו שלב התשובה יבוא בהמשך - "וְיִזְרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם" (שם שם, כה). דווקא המציאות שהתגלתה במאה השנים האחרונות הוכיחה, שהזיקה שבין עם ישראל לארצו אינה תלויה בשמירת תורה ומצוות, אלא בבחירה האלקית בהם, באופן שאף המינים ייאלצו להודות בכך, וכדברי הרמב"ן (דברים לב, מ):

והנה אין בשירה הזאת תנאי בתשובה ועבודה, רק היא שטר עדות שנעשה הרעות ונוכל, ושהוא יתברך יעשה בנו בתוכחות חימה, אבל לא ישבית זכרנו... אם כן, השירה הזאת הבטחה מבוארת בגאולה העתידה על כורחן של מינין.

וכן כתב אור החיים (ויקרא כה, כח):

והיה ממכרו עד שנת היובל שהוא זמן המוגבל לגאולה בעתה, ואז ויצא ביובל ושב לאחוזתו, כי קץ הגלות ישנו אפילו יהיו ישראל רשעים גמורים ח"ו.

ה. בעקבתא דמשיחא

לקראת הגאולה השלמה, מתגלה המאבק בין ד' המלכויות לרוחו של משיח בכל עוון. וכך כתב הגר"א (אבן שלמה יא, ה):

הגאולה מכונה בשם בוקר, כמ"ש "אתא בקר וגם לילה", וכן מכונה בשם לידה, כמ"ש "כי חלה גם ילדה ציון". וכמו שמתחיל להאיר היום הוא מחשיך ביותר, וכן האשה ההרה, כשמתקרבת הלידה כואבת יותר מכל הריונה כשיושבת על המשבר, כן קודם הגאולה יכבד הגלות יותר מכל הגלות. וכמו במצרים שהיה קושי השיעבוד קודם הגאולה, כמ"ש "תכבד העבודה על האנשים", והם חבלי משיח.

וכך מתחזקת מלכות אדום מאוד נגד עם ישראל ותורתו, ודווקא בזמן שאור הגאולה מתחיל להתנוצץ, מתרקמת התכנית השטנית להשמדת העם היהודי עד היהודי האחרון - "אֲמָרוּ לָכֵן וְנִכְחַדֵּם מִגּוֹי וְלֹא יִזְכָּר שֵׁם יִשְׂרָאֵל עוֹד" (תהלים פג, ה).

על הגלובוס שבמשרדו של הצורר הנאצי היה רשום בדיו שחור מספר היהודים שבכל מדינה. על מדינת אלבניה, למשל, הייתה הספרה אחת, משום ששהה בה יהודי אחד בלבד. ברוסיה וארה"ב - כמה מיליונים. פול ג'ונסון כותב (בספרו 'היסטוריה של היהודים', עמ' 468), שכל המגמה של הפלישה הגרמנית המטורפת לרוסיה הייתה כדי "לתת להיטלר גישה לחמשת מיליוני היהודים הנמצאים בשליטה סובייטית". הוא לא התכוון להשאיר אפילו יהודי אחד.

היטלר הבחין בעובדה השרשית, כי לא ניתן להפריד בין היהודי ליהדותו - אפילו אם ינסה לחיות בלעדיה. כך אמר: "אם אפילו מדינה אחת, מסיבה כלשהי, תאפשר למשפחה יהודית לחיות בה, המשפחה הזאת תהפוך למרכז ויראלי להסתה. אם ילד יהודי אחד ישרוד, אפילו ללא לימודי יהדות ובית כנסת, היהדות נמצאת בתוך נשמתו, אפילו לא ביקר מעולם בביהכ"נ או למד תנ"ך, רוח היהדות עדיין תחיה בקרבו, ותשפיע. היהדות הייתה שם מההתחלה, ואין אפילו יהודי אחד, אפילו לא אחד שלא

מיישם זאת" (הודפס באחד מעלוני השבת וציין למקור: Minister General Kvatemik (July 21/1941 cited by Robert Wistrich. Hitler's Apocalypse. P.122).

שמעתי מפיה של חוקרת שואה, שהתראיינה ביום השואה ברדיו וסיפרה, שבסוף המלחמה, כשהגרמנים כבר ידעו שסופם מתקרב, שלחו צי אוניות לאסוף את כל יהודי יוון ולהוליכם לאושוויץ. אונייה אחת קיבלה הוראה לסטות ממסלולה לכיוון אחד מהאיים, משום שהייתה שם משפחה יהודית אחת

נוכחנו לדעת שדווקא בדור של עקבתא דמשיחא, מתאמצת הרשעה לכלות את עם ישראל עד האחרון שבהם. ולצידה של אדום מצטרפת כעת האומה הישמעאלית, הנלחמת נגד זיקת ישראל לארצו, ומאיימת "לזרוק את היהודים לים".

שיאו של המאבק היה במלחמת יום הכיפורים; דווקא ביום שבו חידש ריבונו של עולם את בריתו עם ישראל, ותמורת הלוחות ששברם משה נאמר לו: "פֶּסֶל לָךְ שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים כְּרָאשִׁים" (שמות לד, א). אלא שריבונו של עולם אינו מסתפק בהחזרת הברית לקדמותה, אלא מעלה את הברית לדרגה נוספת - "וַיֹּאמֶר הָנָה אֲנֹכִי כֹרֶת בְּרִית נִגְדָּךְ כָּל עַמֶּךָ אֲעֲשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא נִבְרְאוּ בְּכָל הָאָרֶץ וּבְכָל הַגּוֹיִם וְגו' (שם שם, י). האריך שם הרמב"ן בשאלה - הרי לא מצאנו שהיו נפלאות אחרי חטא העגל יותר מבעבר? אלא שזו הייתה תשובה לבקשתו של משה לפני כן: "וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמֶּךָ מִכָּל הָעַם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה" (שמות לג, טז), ופירש הרמב"ן (שם): "שיהא חלקנו במופלא, ואין כן לכל העם אשר על פני האדמה", ופירשו המפרשים, שהכוונה שיתגלה ש"חֵלֶק ה' עִמּוֹ" (דברים לב, ט), וכאן נענה ריבונו של עולם לבקשתו "אֲעֲשֶׂה נִפְלְאוֹת", היינו "שיעשה כן, שיכרות הברית ויעשה בו נפלאות כאשר ביקש 'נִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמֶּךָ'... שהעניין ירמוז על שכון השכינה ביניהם".

דווקא ביום זה, שבו התעלו ישראל לדרגת בני ברית, כיוונו הישמעאלים את תוקפנותם, בניסיון לכבוש מחדש את כל הארץ. בדרך הטבע, אכן לא היה כל קושי לעשות כן, לאחר מלאכת ההטעיה שהצליחה, וכפי שאמר אז שר הביטחון, שזהו "חורבן הבית השלישי". והנה התקיימה הברית של אלקים עם ישראל, כפי שנכרת ביום הכיפורים, והעולם כולו חזה בהתגשמותה, שהיה "חלקינו במופלא". "כִּי לֹא יִטֹּשׁ ה' עַמּוֹ וְנִחַלְתּוּ לֹא יַעֲזֹב" (תהלים צד, יד), ומכאן למסקנה המתבקשת של מימוש בחירת עם ישראל וארצו - "כִּי בָחַר ה' בְּצִיּוֹן אֹנֶה לְמוֹשָׁב לוֹ" (שם קלב, יג), "כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יְהוָה יִשְׂרָאֵל לְסִגְלָתוֹ" (שם קלה, ד).

נראה שהלקח הראוי להיות נלמד הוא שלאחר שהקב"ה מילא הבטחתו כלפי האומה הישראלית - מחויבת האומה הישראלית למלא התחייבותה כלפי ריבונו של עולם.

מחויבות זו נאמרה לאברהם אבינו בדיבור האלקי הראשון - "לֵךְ לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ, אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֶרְאֶךָ וְאָעֲשֶׂה לְגוֹי גָּדוֹל... וְנִבְרַכְנוּ בְּךָ כָּל מְשִׁפְחַת הָאָדָמָה" (בראשית יב, א ו-ג).

לא נתברר כאן במקרא מהו "גוי גדול", אך דברי תורה עשירים במקום אחר. כך נאמר במדרש (בראשית רבה לט): "אמר לו (אברהם להקב"ה) ומנח לא העמדת ע' אומות? אמר לו אותה אומה שכתוב בה 'כי מי גוי גדול וכו'', אני מעמיד ממך", והכוונה לפסוקים שבתחילת ספר דברים (ד, ז-ח):

פִּי מִי גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרִיבִים אֵלָיו כֹּה? אֱלֹהֵינוּ בְּכָל קְרָאֲנוּ אֵלָיו: וּמִי גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם:

כלומר, ייחודם של ישראל הוא בעניין האלקי שיש בהם. "יסוד מחשבת ישראל הוא ההכרה בערך האלקי של נשמת האומה" (מאמרי הראי"ה עמ' 280). אנו איננו העם השבעים ואחד; יש בנו דבר העושה אותנו לעם שונה מכל האומות, באלקיות שבנו, ומשום כך יש לנו תורה מן השמים, תורה אלקית. כל ענייננו בעולם הזה הוא להגשים את האידאיה האלקית בארץ, הן בחיי היחיד והן בחיי הכלל והמדינה (ר' מדבר שור דרוש לג). לשם כך נוצרנו - "עם זו יצרתי לי תהלתִי יִסְפְּרוּ" (ישעיהו מג, כא).

כשיוסף אומר לאחיו "ואלקים פָּקֵד יִפְקֹד אֶתְכֶם וְהַעֲלֶה אֶתְכֶם מִן הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב" (בראשית נ, כד), אומרים חז"ל שמסורת יש בידם, שכל גואל שיאמר פקידה כפולה, סימן שגואל אמת הוא (שמות רבה ג, ח). ולכאורה, מה הרבותא באמירת הסיסמה, והרי כל נוכל יוכל לאומרה, שהרי יש מסורת בידם? אלא שלא בסיסמאות עסקינן הכא, אלא בעניין שבמהות. הקב"ה אמר ליעקב: "אֵל תִּירָא מִדֶּה מִצְרַיִם כִּי לְגוֹי גָּדוֹל אֲשִׁימָךְ שָׁם: אָנֹכִי אֶרֶד עִמָּךְ מִצְרַיִם וְאָנֹכִי אֶעֱלֶךָ גַּם עֲלֶה" (בראשית מו, ג-ד). מה פשר ההבטחה לעלייה הכפולה הזאת? אלא שהקב"ה הבטיחו, שלא רק שיחזירו למעמדו הקודם שלפני הירידה, אלא יעלה למדרגה גבוהה יותר, למדרגה אלקית. וזהו שאמרו חז"ל, שאם יבוא גואל ויאמר שהוא יגאל אותם מגלות מתמשכת, אחרי כל הפרעות והגירושים, מסעי הצלב והאינקוויזיציה, הפוגרומים והשוואה, ויביא אותם לארץ ישראל, כדי ששם יקימו מדינה ויוכלו להגן על עצמם, ויהיו עם ככל העמים - אין להאמין לו. איננו מתכוונים להקים מדינה ככל המדינות. רק אם יאמר שיעלה אותם עליה כפולה - אנושית ואלקית, רק אם ידבר על פקידה כפולה - זה האות שהוא גואל אמת.

אמר בזמנו ד"ר יעקב הרצוג (בספרו "עם לבדד ישכון", עמ' 59), שהטעות הגדולה של הציונות החילונית הייתה בזה שחרטה על דגלה את הסיסמה שאנו רוצים להיות עם

נורמלי ככל העמים, ולא הבינו שהנורמליות של עם ישראל זה להיות לא נורמלי. "הן עם לְבָדָד יִשְׁכֵּן" (במדבר כג, ט) אינו מצב לא נורמלי; אדרבא - הוא המצב הנורמלי, הוא מקור הכח והעצמה של עם ישראל. על כן אין לנו לחלום על יצירת טיפוס יהודי חדש, ולא על מדינה ככל העמים.

שליחותה של מדינת ישראל אינה הסרת המחיצות שבינה לשאר העמים והמדינות, אלא ייסוד כסא ה' בעולם. להקים מדינה שהאידאל האלקי הוא המאיר את דרכה, "לשמור דרך ה' ולעשות צדקה ומשפט" (ר' אורות עמ' קס). לחזור אל אברהם העברי - שכל העמים מעבר אחד ואנחנו בעבר השני, וכפי שאומר אברהם לנערי - "שבו לָכֶם פה עם החמור, ואֲנִי וְהַנֶּעֱר נִלְכָּה עַד כֹּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁוֹבָה אֵלֵיכֶם" (בראשית כב, ה).

אין זה אומר שאנו חיים סגורים ומוקפים בחומות גטו. אדרבא - הרי המטרה שכל העמים יאמרו: "נִלְכָּה עִמָּכֶם פִּי שְׁמַעְנוּ אֱלֹקִים עִמָּכֶם" (זכריה ח, כג), אך זה לא יבוא מתוך הסרת המחיצות וההשתוות אליהם. להיפך, רק לאחר שנפרוש מאורחות החיים המחקים את אלו של שאר האומות, ונדבק באידאלים המיוחדים שלנו, אז "נשתחוה ונשובה אליכם" - "להשפיע עליכם ועל בני אדם כיוצא בכם... הננו בזה שבים אליכם לרומם ולהעלות אתכם" (עולת ראייה א, עמ' פח).

ו. הדפיקה השביעית

לפני קרוב לשבעים שנה (ו' באייר ה'תשט"ז, ביום העצמאות השמיני של מדינת ישראל) דרש הרב סולובייצ'יק זצ"ל את דרשתו המפורסמת - "קול דודי דופק" (נדפס בסוף הספר "איש האמונה", הוצאת מוסד הרב קוק, עמ' 65-106). נצטט מדבריו:

מהי תמצית שיר השירים אם לא תיאור ההתמהמהות הפרדוקסלית והטרגית של הרעיה, שכורת-אהבה והלומת געגועים, כשהשעה רפודת מורא-הוד, שחקה לה - אם לא חימוץ הזדמנות הרת-עולם גדולה ונשגבה שעליה חלמה ולמענה נלחמה, שאותה ביקשה וחיפשה בכל להט נפשה? ... באותו לילה סודי ומוזר עלה הדוד פתאום מתוך האפלה ודפק בפתח רעייתו, שכל כך קיוותה וציפתה לו, דפק והתחנן שתפתח לו את פתח אהלה. "קול דודי דופק פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי, שראשי נמלא טל קווצותי רסיסי לילה". הרגע הגדול שאליו חיכתה בכליון עינים ובלב הומה, בא מתוך היסח הדעת... בקפיצה אחת יכלה הרעיה להשיג את כל חמדת חייה... אך עקוב הלב ומי יבחן אותו? דווקא באותו הלילה עצלות בת-עקשנות מוזרה תקפה עליה... הרעיה סירבה לרדת מעל משכבה, לא פתחה את הדלת... המטירה המון תירוצים ואמתלאות לשם הסברת הנהגתה המשונה "פשטתי את כותנתי - איככה אלבשנה? רחצתי את רגלי - איככה

אטנפם? ... הרעיה לא נעתרה לקול דודה, סגורה ומסוגרת דלת אהלה. השעה נטרפה וחזון חיים נשגבים הלך ונמק. אמנם כן, הרעיה נתעוררה, לאחר שהיה קלה, מתרדמתה וקפצה בבהלה ממיטתה לקבל פני דודה. "קמתי אני לפתוח לדודי", אבל קפיצה זו איחרה את המועד. הדוד חדל לדפוק ונעלם במחשכי הלילה. "דודי חמק עבר". גלה משוש חייה... עדיין היא נודדת בין משכנות הרועים ומבקשת את דודה.

לפני שמונה שנים, בעצם ליל-בלהות, מלא זוועות-מיידנק, טרבלינקא ובוכנוולד, בליל של תאי-גז וכבשנים, בליל של הסתר פנים מוחלט, בליל שלטון שטן-הספקות והשמד, אשר רצה לסחוב את הרעיה מבייתה לכנסייה הנוצרית, בליל חיפושים בלי-הרף ובקשת הדוד, - בליל זה גופו צף ועלה הדוד, הא-ל המסתתר בשפירר חביון, הופיע פתאום והתחיל לדפוק בפתח אהלה של הרעיה הסחופה והדוויה, שהתהפכה על משכבה מתוך פרפורים ויסורי גהינום. עקב ההכאות והדפיקות בפתח הרעיה, עטופת האבל. נולדה מדינת ישראל. כמה פעמים דפק הדוד בפתח אהל רעייתו? דומני שלכל הפחות יכולים אנו למנות שש דפיקות.

כאן הולך הרב ומונה דפיקות בתחום המערכת הפוליטית, הצבאית והתיאולוגית, אירועים מופלאים-ניסיים שבעטיים היה עלינו ללמוד מה הדוד מבקש מן הרעיה, אך לא תמיד נענינו ופתחנו את הדלת.

הדפיקה הראשונה, אומר הרב, נשמעה במערכת הפוליטית הבין-לאומית, כאשר המזרח והמערב חברו יחד והצביעו בעד הקמת המדינה היהודית. הדפיקה השנייה הייתה במערכת הצבאית, כאשר הצבא היהודי הקטן ניצח את הצבאות העצומים של כל מדינות ערב. השלישית הייתה בתחום התיאולוגי, כאשר קרסה התיאוריה הבסיסית של הנצרות, כאילו הדיח ריבונו של עולם את עם ישראל מתפקידו הנצחי והמירו בברית החדשה עם הנצרות. "לעולם לא תהיה להם מדינה וגם לא בית מקדש", הכריז יוחנן כריסוסטומוס, מ'אבות הכנסייה' מהמאה הרביעית. תיאוריה זו קרסה עם הקמת המדינה היהודית ושיבתם של בני העם היהודי אל ארצם. כך הולך הרב ומונה עוד שלש דפיקות נוספות.

נדמה שבהמשך לשש הדפיקות נוכל לומר, שמלחמת יוה"כ היא הדפיקה השביעית. ההצלה המופלאה, ממה שהיה נדמה לנו ולכל העולם כחורבן הבית השלישי, באה להעמידנו על מקומנו וזהותנו האמיתית. מימוש ההבטחה האלקית "כִּי לֹא יִטָּשׁ ה' עַמּוֹ וְנִחַלְתּוּ לֹא יָעֻז׃" (תהלים צד, יד), צריך ללמדנו כי לא לחינם החזירנו הקב"ה לארץ

ישראל, אלא כדי "להיות לְכֶם לְאֻלָּקִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי לְעָם" (ויקרא כו, יב). הדפיקה הזאת באה לעורר אותנו מתרדמתנו, מהמחשבה שאנו עם ככל העמים.

האומה בכללה, עם כל גודלה וחוסנה הרוחני, עם כל גאון נשמתה, לא תוכל בשום אופן להיות מצטמצמת בהעוגה הצרה של ד"ר הרצל ז"ל, עם כל יופיו ועוזו, לפי הערך. הציונות - יש בה דברים נשגבים, ואנו נקראים לתמוך בה, אלא שכל זה אינו אלא הגוף הציוני.

אבל קרואים אנו מיד לזרוק את הנשמה בהגוייה המחוטבת הזאת כדי שתהיה ראויה באמת לשמה... ושינתן לעולם את אותו המושג, שמקור הציונות, הוא המקור הקדוש העליון, התנ"ך, נותן לה, בכל העומק וההוד המסורתי. לא הד קול, שעם שנאו בעולם, הולך לבקש לו מקלט בטוח מרודפיו, לבדו ראוי להשיב לתנועת עולמים זו את חייה, אלא שגוי קדוש, סגולת העמים, גור אריה יהודה, נעור מתרדמתו הארוכה, והנה הוא הולך ושב אל נחלתו, אל "גאון יעקב אשר אהב סלה".

(אגרות הראי"ה ב, עמ' רח-רט)

הירידה לגלות לא באה רק כתוצאה מחטא מסוים, אלא מפני שלא היינו מסוגלים לנהל מדינה יהודית על פי מגמה אלקית. "עזבנו את הפוליטיקה העולמית מאונס שיש בו רצון פנימי, עד אשר תבוא עת מאושרה, שיהיה אפשר לנהל ממלכה בלא רשעה וברבריות. זה הזמן שאנו מקווים" (אורות עמ' יד), ועל כן היה בנו רצון פנימי לנטוש את ענייני המדינה, והתאים לנו יותר להיות בגלות. "והנה הגיע הזמן, קרוב מאוד. העולם יתבסס, ואנו נוכל כבר להכין עצמינו, כי לנו כבר אפשר יהיה לנהל ממלכתנו על יסודות הטוב, החכמה, היושר, וההארה האלקית הברורה" (שם).

המלכות הרביעית, מלכות אדם, כבר הבינה שחיה בטעות. כך הכריז האפיפיור הנוכחי בחנוכה שנת תשע"ו, במסמך שפרסם תחת הכותרת "כי לא ינחם אלקים על מתנת ידו ועל קריאת פיהו": "הברית שאלקים כרת עם ישראל היא דבר שאין להשיבו או לשנותו, שנא' 'כי לא איש א-ל ויכזב וכן אדם ויתנחם'. על השאלה: אם עם ישראל הוא עדיין העם הנבחר, הנצרות מה תהא עליה, באה התשובה של האפיפיור: "דבר זה נותר בגדר מיסתורין עליון" (מובא בעלון 'עולם קטן', גליון 527, ויגש תשע"ו, במאמרו של מורדי מילר). כבר בשנת תשמ"ד פורסם מסמך דומה, שיש בו הכרה בנצחיותם של ישראל (פורסם ב'השילוח', תשרי תשע"ז, עמ' 175):

התמודתו של עם ישראל, בעוד שעמים עתיקים רבים כל כך נעלמו בלא להותיר עקבות, היא עובדה היסטורית ואות שיש לפרשו כחלק מן התכנית האלקית... הקיום של עם ישראל היה מלווה בפוריות רוחנית תמידית, מתקופת התלמוד,

דרך ימי הביניים ועד לעידן המודרני. השרשים שלנו הם בנחלת אבות המשותפת... העם היהודי נשאר העם הנבחר.

עתה, לאחר הדפיקה השביעית, המהפך והניצחון המופלא שבמלחמת יום הכיפורים, ולאחר שלא הצליחו לכבוש חלקי ארץ ישראל - הגיעה תורה של מלכות ישמעאל להודות בטעותה, ולהכיר בכך שארץ ישראל היא אכן הארץ המובטחת לעם הנבחר, לאחר שריבונו של עולם לא נתן למוט רגלינו, וכל הגויים ראו בעיניהם את מימוש הפלא הגדול - "וַנַּחֲלֶתָּ לָא יַעֲזֹב" (תהלים צד, יד).

אכן, מאז הניצחון אין אנו שומעים כמעט דיבורים שנשמעו בעבר מפיהם של מנהיגי ערב, שיש "לזרוק את היהודים לים", ועל "הכורח ההיסטורי בהיעלמות ישראל" (שמו של ספר פופולרי הנפוץ בתנועת חמאס). חוץ מכמה תנועות טרור, מכירות חלק גדול ממדינות ערב בישראל, ומשלימות עמה.

ריבונו של עולם מחזיק בציציות ראשינו ומעלה אותנו לארץ ישראל כמעט בעל כורחנו, ומחזיק את ארץ ישראל בידיו כנגד כל המעכבים. מתקיימת בנו ההבטחה האלקית לעיני כל העולם "וְזָכַרְתִּי אֶת פְּרִי־יַעֲקֹב... וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר" (ויקרא כו, מב), היינו, לפי פירוש הרש"ר הירש (שם):

כשהיה העם בשל לייעודו, תוחזר גם הארץ לייעודה. שהרי זה ייעודה של הארץ - להיות אדמת קיום התורה לעם ה'. אך עד שלא יהיה העם ראוי לכך, תמתין לו הארץ בשממה. היא לא תתמסר לעם אחר, ואדמתה לא תסייע להתפתחות זרים. בשממתה תרצה את שבתותיה - כל עוד העם בגלותו ירצה את עונו.

כאשר העם חוזר לארצו והרי ישראל נותנים פריים - אין לך קץ מגולה מזה. "והנה עתה בעת ההתעוררות של התחיה הלאומית, היא לנו האות שכבר נתרפאה המחלה הכללית באופן שכבר ניתנה רשות לאומה להיות לה שיח בעיניים חומריים בכללותה" (אורות, עמ' קנט). וזה האות שהגיע הזמן לשוב אל ייעודינו ומגמתנו כעם ה', לשוב אל הפוליטיקה העולמית, ושעתה שוב יש בידינו היכולת לנהל מדינה על יסודות הצדק והמשפט, כנאמר לאברהם אבינו (בראשית יח, יט).

"אֶל לְיוֹשְׁבֵי אֶרֶץ הַקּוֹדֶשׁ לַפֶּטֶפֶט דְּבַרִּי הַבֵּל עַל טִפּוּס 'הַיְּהוּדִי הַחֲדָשׁ' הַנוֹצֵר שְׁמָה" (הרב סולובייצ'ק, קול דודי דופק, בתוך 'איש האמונה', עמ' 124). תפקידה של מדינת ישראל אינה לחסל את בדידותה ולהצטרף למשפחת העמים; בזה לא תצליח. האנטישמיות לאחר הקמת המדינה אינה פחותה מזו שהייתה לפני הקמתה. הגויים לא יחבקו ויאהבו אותנו יותר אם נכריז שאנו רוצים להיות כמוהם, יותר מערביים ויותר דמוקרטיים. תפקידנו להתעלות לדרגת "עם קדוש", "ממלכת כהנים".

לא נדחפנו לארץ ישראל כדי למצוא מקום מקלט, ולהקים את מדינת היהודים, אלא לייסד מדינה יהודית. "ומדינה זו היא מדינתנו, מדינת ישראל, יסוד כסא ה' בעולם, שכל חפצה הוא שיהיה ה' אחד ושמו אחד" (אורות ישראל ו, ז). עד כמה שנבקש לברוח מגורלנו שיועד לנו ולישון בירכתי הספינה, לעולם ישאלו אותנו (ומהראוי שגם אנו נשאל את עצמנו) - "מה מלאכתך, מאין תבוא... ואי מזה עם אתה" (יונה א, ח), ועלינו לענות בגאון כיונה בשעתו - "את ה' אלקי השמים אני ירא" (שם א, ט), ולזכור את ייעודנו - "עם זו יצאתי לי תהלי יספרו" (ישעיהו מג, כא).

השעה הגיעה. אור עולם, אור אלקים אמת, אור אלקי ישראל, המתגלה ע"י עמו, עם פלאים, צריך הוא להתגלות בהכרה, וההכרה צריכה לבוא באומה פנימה, להכיר את האחדות של כוחותיה היא, להכיר את ה' השוכן בה. ובהכירה כי יש אלקים בקרבה, תכיר איך לחשוף את מבוע חייה, תדע להעמיד חזון עמדתה על מקורה העצמי. לא לשאוב מבארות זרים היא קרואה, אלא לדלות ממעמקה... כל התרבויות שבעולם יתחדשו ע"י חידוש רוחנו, כל הדעות יתיישרו, כל החיים יאורו בשמחת לידה חדשה בהתקוממותנו, כל האמונות ילבשו בגדים חדשים, יסירו את הבגדים הצואים מעליהן ויתלבשו בלבושי יקר יוניחו כל פיגול, כל טמא וכל תיעוב שבקרבתם, ויתאחדו לינק מטללי אורות הקדש, אשר הוכנו מאז לכל גוי וכל אדם בבאר ישראל. ברכת אברהם לכל גויי הארץ תחל את פעולתה בתוקף ובגלוי, ועל פי יסודה יחל מחדש בנינו בא"י.

(אורות עמ' טז)

* * *

פי לא יטש ה' את עמו בעבור שמו הגדול פי הואיל ה' לעשות אתכם לו לעם:

(שמואל א' יב, כב)

כי אעפ"י שאתם חוטאים לפניו, לא יטוש אתכם בעבור שמו הגדול, כלומר, כי כבר נשמע בגויים כי רצה בכם להיותכם לו לעם סגולה, ואם לא יסבול אתכם ויגמלכם כחטאתיכם וישחיתכם, הרי כאילו נתמעט שמו בגויים, ויאמרו לא יכול להצילים. וכן אמר משה 'ואמרו הגויים אשר שמעו את שמעך לאמר, מבלתי יכולת ה' וגו'. וכן אמר יהושע 'ומה תעשה לשמך הגדול'.

(רד"ק שם)